

RELIKVIJE – UVOD

Relikvije poreklom iz Svete zemlje nosile su, u Evropi ranog srednjeg veka, posebnu duhovnu moć, proisteklu iz njihovog porekla vezanog za mesta na kojima se odvijao život Isusa Hrista (Roždestvo-Vitlejem-drvo; krštenje-Jordan-voda; Raspeće-Golgota-ulje; i Vaznesenje-Maslinska gora-kamenje). Hodočasnici su prenosili ove relikvije u metalnim ampulama (flašicama) ili pak u drvenim kutijama. One su bile ilustrovane scenama koje su nosile direktne asocijacije na priču Jevanđelja, ali i na iskustva hodočasnika sa putovanja koja su im omogućila direktni, fizički susret i dodir sa ovim svetinjama. Prenos ovih predmeta, kao i iskustvo samih hodočasnika deo su šire shvaćenog religijskog sistema u kojem je biblijski narativ oživljavan i u oblastima udaljenim od Svete zemlje, zahvaljujući liturgijskom proslavljanju, kao njegov integralni deo. U lokalnim crkvama, širom hristijanizovanog prostora, vernici su se susretali sa svetošću i svetim pričama u skladu sa okvirima liturgijskog kalendara.

Upravo spoj direktnog iskustva, opipiljive memorije i delovanja relikvija u okvirima lokalnih svetilišta može se razumeti ukoliko se pojam svetog prostora shvati sinhrono sa pojmom svetog vremena, posebno liturgijskog vremena. U ovom spoju vernici postaju učesnici i svedoci ritualne drame, pošto su kroz učešće u liturgijskom proslavljanju i gledanjem slika koje opisuju narativ o životu Hristovom i životima svedoka njegove žrtve i pre odlaska na hodočašća „posetili“ mesta sa kojima su ih upoznala jevanđelja.

Relikvijar u obliku drvene kutije iz oko 600.god. naše ere, koji se čuva u Vatikanskom muzeju, sadrži u sebi virtuelno putovanje u Svetu zemlju. Na samoj kutiji nalazi se krst sa Gologote koji označava mesto Raspeća. Poklopac se pomera otkrivajući nekoliko kamenova i delića drveta na kojima se još uvek nalaze na grčkom jeziku ispisani nazivi mesta na kojima ih je njihov prvi vlasnik sakupio (parče drveta iz Vitlejema, tri kamenčića sa Siona, sa mesta Anastasisa i sa Maslinske gore). Sa druge strane poklopca nalaze se ilustracije koje predstavljaju veliko blago ranohrišćanske umetnosti. Pet scena sledi hodočasnikov put kroz događaje opisane u Jevanđelju. Čitajući ih iz donjeg levog prema gornjem desnom uglu, ove scene ilustruju Roždestvo u Vitlejemu, Krštenje na Jordanu, Raspeće na Golgoti, scenu u kojoj žene zatiču prazan grob i scenu Hristovog Vaznesenja u nebo na Maslinskoj gori. Predstava groba uključuje i mali ciborijum, edikulu pokrivenu jednom vrstom rotonde koja opisuje izgled crkve posvećene Vaznesenju (Anastasis rotonda). Rotonda je podignuta u 4.veku, posle čega

se ne slika više samo prazan grob, već i svetilište koje je podignuto iznad toga mesta. Hodočasnici koji su posetili Jerusalim tokom poznog 6.veka upravo su na ovaj način mogli videti i doživeti ovo sveto mesto. Hodočasnici su putovali posećujući ova sveta mesta na taj način proživljavajući Hristov život, sakupljajući

relikvije vezane za svako pojedinačno mesto. Na taj način, kutija koja je pred nama sadrži sećanje na putovanje (hodočašće) i enkapsulira celinu Svete zemlje kao svetog mesta. Sam relikvijar i njegov sadržaj i ukras omogućavaju dodirljivu vizuelnu uspomenu na sveto mesto, ali oni deluju i unutar jedne druge dimenzije, uključujući ranosrednjovekovni koncept svetog vremena. Predstavljanjem ključnih scena iz

Hristovog života, unutrašnja strana poklopca ovog relikvijara pruža svedočanstvo veze između hrišćanina toga doba i događaja biblijskog narativa.

Ove scene naglašavaju međutim liturgijski koncept vremena: istorijski trenuci poređani u niz događaja nisu doživljeni linearano nego ciklično (poređan je prema životu Hrista kakav je doživljen kroz cikluse praznika kako ih proslavlja crkva, a ne isključivo kako su ispričani unutar Jevanđelskog narativa).

Videli smo da svedočanstva vezana za rana hodočašća preduzeta tokom 4.veka svedoče o prisustvu hodočasnika u Svetoj zemlji već 333 (hodočasnik iz Bordoa), odnosno početkom 380-ih (Egerija, poreklom iz Španije). Nastankom velikih svetilišta koje su podigli Konstantin i Jelena u Jerusalimu i Vitlejemu, ova svedočastva potvrđuju prvu fazu religioznog putovanja ranih hrišćana. Svedočanstva iz 5. veka uključuje i tekstove posvećene čudima (čuda svete Tekle iz 440), ali i arheološke ostatke stlpa Sv. Simeona Stilite u Siriji.

Posle Justinijanove smrti (565) sačuvana su svedočanstva pojačanog interesovanja za posetu svetim mestima. Više od običnih suvenira, ovi predmeti bili su važni jer su sadržali blagoslov svetih mesta sa kojih su doneti. Ove evlogije bile su dodirljive i kao takve omogućavale su neprekidno prisustvo (*praesentia*) svetosti i na veoma udaljenim mestima. Na taj način poseta nije bila samo odraz *devotio* (pobožnosti), već je bila i *mimesis* (oponšanje) likova iz biblijskog narativa. Upravo kroz liturgiju, hrišćani su najpre doživeli Vaskrs Hristov. Drugim rečima, liturgija je ta koja je već prethodno u svesti hrišćana ujedinila sveto mesto i biblijsku priču. Više od predstavljanja svetih mesta, slike sa tih relikvijara su pre svega odražavale liturgijske scene koje su vernici proživljavali u sopstvenom liturgijskom životu. Na taj način hodočašće nije bivalo cilj po sebi. Ono je duboko ukorenjeno u samom religijskom životu ranih hrišćana.